

TANULMÁNYOK

Rezi Elek¹

Brassai Sámuel emlékének ápolása²

Tanulmányom célja összegyűjteni és közkinccsé tenni Erdélyben és Magyarországon a polihisztorként ismert Brassai Sámuellel kapcsolatos tárgyi, valamint az emléket őrző más örökséget. Vizsgálódási területem nagyon széles körű, amely azt tükrözi, hogy Brassai Sámuel emléke, esetenként kultusza élénken élt és napjainkban is él az utókor emlékezetében.³

Brassai Sámuel fennmaradt személyes tárgyai

Brassai Sámuel csellója

Brassai Sámuel csellója – fatokjával (tartójával) együtt – drága értéként, relikviaként a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárában található. Boros György Brassai Sámuel életéről és munkásságáról írt munkájában említi, hogy Brassai otthonában „a zongora mellett állott kitűnő gordonkája.”⁴ Brassai halála után ez a „kitűnő gordonka” a Kolozsvári Unitárius Kollégium tulajdonába került, majd a kollégium államosítása után az unitárius egyház vette gondjába és őrizte napjainkig.

¹ REZI Elek (1954) a KPTI rektorhelyettese, a Rendszeres Teológiai Tanszék professzora. Doktori címét a KPTI-ben szerezte 1990-ben. Unitárius szakirányon oktatott tárgyai: unitárius hittan, unitárius etika, modern filozófiatörténet, szociáletika, vallásfilozófia, felekezetismeret. Elérhetősége: rezielek@proteo.hu.

² A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Domus Hungarica Scientiorum et Artium ösztöndíjprogram támogatásával készült.

³ A Brassai Sámuelről fennmaradt festmények, fényképek, portrék, valamint festmény- és fénykép-reprodukciók felkutatása, azonosítása és értékelése külön kutatói munkát és tanulmányt érdemel.

⁴ BOROS György, *Brassai Sámuel élete* (Kolozsvár: Magyar Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa, 1927), 300.

A cselló történetével kapcsolatosan a felújítási munkálatok során jutottunk újabb ismeretekhez. A restaurálást az erdélyi származású, Bécsben élő Márkus-Barbarossa János hangszerkészítő és -restaurátor 2006–2008 között végezte el a kolozsvári hangszerjavító műhelyében.⁵ A restaurátor megfigyelései szerint „a mai viszonylatban is teljes értékű és hivatásos zenész számára készült hangszerről beszélünk, minden jel és minden nyom – értem ezalatt a kopási nyomokat – kizárólag profi használatra vall. Azon ritka esettel állunk szemben, amikor az eredeti címkéjéből pontosan tudjuk, hogy ezt a hangszeret Christian Neubauer, magyarosított nevén Neubauer Kerestély készítette Budán, 1835-ben.”⁶ A restaurátor azt is elmondta, hogy „a hangszeren majdnem kizárólag egy személy játszott... Brassai ezt a kiváló hangszeret valószínűleg valamelyik bőkezű pártfogójától kaphatta ajándékba. Ez persze csak feltételezés. A csellón látszanak egy 40–50 éves profi játék nyomai, vagyis hogy ugyanabban a tartásban egy kiforrott technikával játszottak rajta.”⁷

Az 1835-ben gyártott cselló a harmadik legrégebbi ilyen hangszer a magyar nyelvterületen. Lakatos István zenetörténész Brassai csellójával kapcsolatos értékelése során hangsúlyozta, hogy „ez a hangszer jó nevű magyar hangszerkészítők egyik legszebb műve.”⁸

Megemlítem, hogy a cselló felújítását a kolozsvári reneszánsz hagyományokat ápoló Amaryllis Társaság kezdeményezte. A cselló „életre keltésének” a gondolata László Bakk Anikótól, erdélyi zenei szakírótól (zene- és táncpedagógus, rendezvényszervező) származott, aki Molnár Lehel levéltáros közreműködésével

⁵ VÍG Emese, „Barbarossa, a bolygó erdélyi”, *Maszol*, 2016. december 17., <http://www.maszol.ro/index.php/kultura/74110-barbarossa-a-bolygo-erdelyi>, megnyitva: 2017. október 12.

⁶ LÁSZLÓ BAKK Anikó, „És a cselló életre kelt”, *Művelődés* LXVI, 6. szám (2013): 7., <http://www.muvelodes.ro/index.php/Cikk?id=1385>, megnyitva: 2018. január 20.

⁷ NÉVTELEN, „Brassai csellója”, *Fotótanú*, 2009. július 28., megnyitva: <http://fototanu.blogspot.ro/2009/07/brassai-cselloja.html>

⁸ LAKATOS István, „Brassai Sámuel és a muzsika 1”, *Keresztény Magvető* 73, 3. sz. (1941): 135–146., Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika 2”, *Keresztény Magvető* 73, 4–5. sz. (1941): 196–211., Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika 3”, *Keresztény Magvető* 73, 6. sz. (1941): 263–271., Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika”, *Keresztény Magvető* 74, 1. sz. (1942): 34–41, Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika”, *Keresztény Magvető* 74, 3. sz. (1942): 143–150., Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika”, *Keresztény Magvető* 74, 6. sz. (1942): 260–264., Uő, „Brassai Sámuel és a muzsika. Befejező közlemény”, *Keresztény Magvető* 75, 1. sz. (1943): 29–34., LAKATOS István, „Brassai Sámuel és a muzsika” in *Brassai Sámuel emlékezete, Tanulmányok a száz éve elhunyt sokoldalú erdélyi tudós munkásságáról*, szerk. GAZDA István (Budapest: Tájak-Korok-Múzeumok Egyesülete, 1997), 147–152.

az Amaryllis Társaság vezetőségének a figyelmébe ajánlotta a cselló restaurálását. Az Amaryllis Társaság az ajánlatot elfogadta, és kérésére a cselló felújítását a Magyar Unitárius Egyház elnöksége jóváhagyta. A kivitelezés a Historia Viva – Élő Történelem projekt keretében valósult meg. A felújított hangszeret először Kostyák Előd gordonkaművész szólaltatta meg a kolozsvári belvárosi unitárius templomban a 2009. évi kolozsvári XVIII. Mátyás-napok rendezvénysorozat záró mozzanataként.⁹

Az egyház a felújított hangszeret közhasznú célok szolgálatába tervezte állítani, ezért 2010 márciusában a felújítási projektet lebonyolító Amaryllis Társasággal együtt pályázatot írt ki, hogy e csodálatos örökséget három évre egy tehetséges csellósna adják használatba. A pályázatot 2010. március 10-én Kostyák Előd kolozsvári gordonkaművész nyerte meg.¹⁰

László Bakk Anikó szerint: „Azóta szól zengő hangján mindnyájunk gyönyörűségére a Brassai Sámuel emlékét is magán viselő, rendkívüli kultúrárték – az életre kelt cselló.”¹¹ A Samunak elnevezett és „életre keltett” cselló a felújításnak és az unitárius egyház nyitottságának köszönhetően napjainkban új életét éli.¹²

A Magyarországi Unitárius Egyház Egyházi Képviselő Tanácsa adományának köszönhetően a régi hangszereteket lecserélték egy 400 eurós modern tokra. Ennek következtében a cselló fatokja muzeális tárgy lett.

Brassai Sámuel íróasztala

Brassai Sámuel íróasztala nagyon szépen és gondosan felújítva a János Zsigmond Unitárius Kollégium igazgatói irodájában található. Brassai Sámuel halála után a hárompolcos íróasztal a Kolozsvári Unitárius Kollégium tulajdonába került, amely fennállásáig hűségesen őrizte. Boros György munkájában így nyilatkozott: „Az íróasztal az unitárius kollégium egyik becses emléke a többi relikvi-

⁹ Kostyák Előd gordonkaművész játékát Márkó László YouTube-csatornáján lehet meghallgatni: *Kostyák Előd Brassai Sámuel csellóján játszik a kolozsvári unitárius templomban*, https://www.youtube.com/watch?v=_pTp580B5KQ, megnyitva: 2018. június 20.

¹⁰ Kostyák Előd gordonkaművész jelenleg a Kolozsvári Magyar Opera zenekarának és a Kolozsvári Nemzeti Román Opera zenekarának szólócsellistája. Ld.: ZSIZSMANN Erika, „Zenészek, akiket összekapcsol a több mint 180 éves »Brassai-gordonka«”, *Maszol*, 2018. február 28., <http://www.maszol.ro/index.php/kultura/92953-zeneszek-akiket-osszekapcsol-a-tobb-mint-180-eves-brassai-gordonka>, megnyitva: 2018. október 12.

¹¹ LÁSZLÓ BAKK, „És a cselló...”

¹² NÉVTELEN, „Megszólal Brassai csellója”, *Háromszék*, 2015. március 10., 3., https://www.3szek.ro/load/cikk/78647/megszolal_brassai_samuel_cselloja_unnepi_koncert_a_georgius_es_a_csiki_kamarazenekarokkal, megnyitva: 2019. június 25.

ával együtt.”¹³A kollégium államosítása és megszüntetése után az íróasztal az egyház tulajdonába került. Az egyház az 1993-ban újralakult Unitárius Kollégium igazgatói irodájában helyezte el. Popa Márta, a János Zsigmond Unitárius Kollégium jelenlegi igazgatója szerint „Brassai íróasztala az igazgatói iroda dísze”.

Brassai Sámuel zongorája

Fitz József művelődéstörténész Brassai Sámuelről írt monográfiájában szemléletesen írt Brassainak a zongora iránti rajongásáról: „Kitartó szorgalmára jellemző, hogyan tanult meg zongorázni. Thoroczkayék zenetanára, Weisz csak pár hónapig oktatta. A többit elmondta Brassai maga: »Úgy tanultam meg zongorázni, hogy az asztalomra felrajzoltam a zongora klaviatúráját s a kotta után kikopogtattam a zenedarabot. Ekként zenét tanultam zene nélkül. De mikor aztán egy zongora közelébe jutottam, igazi dühvel vettem magamat rá s játszottam rögtön a rég betanult darabokat, Istenem, hogy örültem ilyenkor, hogy hangzott fülemben a zene.«”¹⁴

Lakatos Sándor zenetörténész Brassai zongorájával kapcsolatosan megjegyezte: „Öreg koráig szorgalmasan zongorázott, és akkor is csak azért hagyta abba, mert ujjai már erősen reszkettek. Remek angol szerkezetű zongorája volt, szobájának legnagyobb dísze, amelyen halomszámra álltak a hangjegyek, közöttük a legfrissebben megjelent művek is.”¹⁵

Boros György monográfiájában egy történettel utalt Brassai Sámuel zongorájára. 1868. október 4-én gróf Bethlen Pálné meg akarta látogatni Brassait, de nem találta otthon. Sajnálattal ezt jegyezte meg: „de igen nagyon sajnáltam, hogy a háziurat nem találtam otthon, a zongora zárva és Beethoven adaggióját el nem játszhattuk. Ez, tehát jobb időre marad.”¹⁶

Brassai Sámuel „remek angol szerkezetű” zongoráját a történelem vihara nagyon megtépázta. Alulírott teológus éveim alatt (1974–1978) a zongorát még láttam, amely az akkori unitárius teológiai bentlakás nagytanulójának egyik sarkában volt elhagyatott, elég gyenge állapotban. Nem tudok magyarázatot adni eme gondatlanságra. Napjainkban a János Zsigmond Unitárius Kollégium épületében található unitárius bentlakás folyosójának egyik szegletében „pihen” nagyon rossz, de talán még megjavítható állapotban.

¹³ BOROS, *Brassai Sámuel élete...*, 300.

¹⁴ FITZ József, *Brassai Sámuel: Monográfia* (Budapest: Németh Kiadó, 1911), 28–29.

¹⁵ LAKATOS, „Brassai Sámuel és a muzsika”, *Keresztény Magvető* 74, 3. sz. (1942): 148.

¹⁶ BOROS, *Brassai Sámuel élete...*, 175.

Brassai Sámuel személyes tárgyai a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárában

A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárában Brassai Sámuelnek még a következő személyes tárgyait, relikviáit őrzik féltő gondoskodással: két pipa, négy pipaszár, amelyek közül egyik színes, egy pipatartó, egy pipaszurkáló, egy zöld hamutárca a közepén madármotívummal, egy dohányszelence, papírvágókés, sapka, üvegphár fadobozban. A tárgyak között találunk még egy, Brassainak ajándékozott ezüsttálcát, közepén felirattal: „Emlék Brassainak”, és egy kisebb fehér porcelántálcát, közepén négy gyermekmotívummal.

Nem véletlen, hogy több, a dohányzással kapcsolatos tárgy is fennmaradt, ugyanis Brassai szeretett dohányozni. Boros György így írt erről a szenvedélyéről: „Minden fajta pipája, csibukja¹⁷, nargiléja¹⁸ volt. Egész kis gyűjtemény. Legalább 25 darab... Különösen élvezte a csibukot, ha jó dohánya volt. Ez is inkább olyan időtöltő foglalkozás lehetett. Elévette a taplót, acélt és kovát. Kiütött és úgy gyűjtötte meg a dohányt.”¹⁹ Szivarra nagyon ritkán, csak vendégségben, étkezés után gyűjtött.

Brassai Sámuel csodálatos módon máig fennmaradt személyes tárgyaival kapcsolatosan megjegyzem, hogy az egykori Kolozsvári Unitárius Kollégium történelmi szertára őrzött Brassai Sámuel- és Bölöni Farkas Sándor-relikviákat.²⁰ Sajnos nem tudtam felkutatni a kollégiumi szertár leltárát, ezért nem tudom megállapítani azt, hogy a napjainkban fellelhető Brassai Sámuel-relikviák, és a 20. század elején említett relikviák között van-e összefüggés vagy éppen azonoság. Feltételezésem szerint a Brassai-relikviákat az Unitárius Kollégium államosítása után az egyház mentette meg. Ismeretlen személy a relikviákat a kollégiumi szertárból kimenekítette és az Egyházi Képviselő Tanács termének egyik asztalfiókjában rejtette el, azzal a meggyőződéssel, hogy ott a relikviák biztonságban lesznek. A relikviák az Egyházi Képviselő Tanács terméből a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárába kerültek, ahol ma is őrzik azokat.²¹

¹⁷ Hosszú szárú pipa, pipaszipóka, csutora. A csibuk kupak nélküli, ezért a pipázás alatt illatos dohányfüst szállt fel belőle. A Vámbéry-féle Schirasi dohányt kedvelte.

¹⁸ Nargilé jelentése vízipipa (arab szó).

¹⁹ BOROS, *Brassai Sámuel élete...*, 297.

²⁰ GÁL Kelemen, BENCZÉDI Gergely, GAAL György, *Fejezetek a Kolozsvári Unitárius Kollégium történetéből* (Kolozsvár: Erdélyi Unitárius Egyház, 2007), 253.

²¹ A relikviák 2002-ben véletlenül kerültek elő az Egyházi Képviselő Tanács terméből. Az egyház leltározási bizottságának két tagja, Gáspár Mária és Rezi Éva találták meg a tárgyakat. A „felfedezést” azonnal jelentették Szabó Árpád püspöknek, aki megbízta Molnár

Természetesen felmerül a kérdés: Brassai Sámuel napjainkban is megtalálható személyes tárgyai hogyan vészelték át a háborúk pusztításait, a kommunista hatalom iskolaállamosításának megpróbáló, értékeket romboló időszakát, az állambiztonsági szervek zaklatásait? Válaszom az, hogy az értékeiket féltő, őrző, mentő elődöknek és Isten gondviselésének köszönhetően.

Brassai Sámuel széke

A Kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium Balázs Ferenc Oktatási Tanácsadó Központ egyik termében található Brassai széke,²² amelynek támláján réztáblára írva a következő felirat olvasható: „Dr. Brassai Sámuel hagyatékából”.

Brassai széke a Derzsi János egyházi jótévő által adományozott tárgyak (asztal, levéltári szám: U.P. 287, két kisebb támlás szék, kanapé) között fedezhető fel.²³ Adatok hiányában nem tudtam megállapítani azt, hogy mikor és hogyan került Brassai Sámuel széke Dersi János adománya közé, de az tény, hogy a tárgyakat a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Nagykönyvtárában őrizték, és a János Zsigmond Unitárius Kollégium Balázs Ferenc Oktatási Tanácsadó Központjának a megalapítása után került a központ gondozásába.²⁴ Sajnos azt sem tudjuk, hogy mikor és ki helyezte el a réztáblát a szék támlájára.

Tény, hogy mind a Brassai széke, mind a Dersi János által adományozott tárgyak restaurálásra szorulnak, de addig is a Balázs Ferenc Oktatási Tanácsadó Központban megfelelő körülmények között őrzik.

Lehel levéltárost, hogy a relikviákat a Magyar Unitárius Egyház Gyűjtőlevéltárában helyezze el.

²² Brassai Sámuel székére Kovács Sándor unitárius egyháztörténész, teológiai tanár hívta fel a figyelmemet.

²³ Dersi János (1831–1890) egyházi jótévő, a Marosi Unitárius Egyházkör felügyelő gondnoka volt. Végrendeletében vagyont iskolai, egyházi célokra, valamint a marosvásárhelyi unitárius egyházközség megsegítésére hagyta. Életére és munkásságára vonatkozóan ajánljuk: *Dersi János emléke. 1830–1890* (Kolozsvár, Unitáriusok Egyházi Képviselő Tanácsa, 1893). Az előszót Ferencz József püspök írta, több szerző munkája; „Derzsi János emléke Maros-Vásárhelyt”, *Unitárius Közlöny* 6, 6. sz. (1893): 89–91.

²⁴ A János Zsigmond Unitárius Kollégium Balázs Ferenc Oktatási Tanácsadó Központját 2005-ben alapították Baka Judit és Fülöp Mária tanítók közreműködésével.

Brassai Sámuel-hagyatékok a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégiumban

Fizikai kísérleti eszközeinek hagyatéka

Brassai Sámuel máig fennmaradt fizikai kísérleti eszközeit a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium Körmöczi János fizikus nevét viselő fizika-múzeumában őrzik. A fennmaradt 36 darab fizikai kísérleti eszköz Brassai Sámuel személyes vásárlása, beszerzése, adományozása által került a kollégium használatába. A fennmaradt fizikai kísérleti eszközök figyelemre méltó száma azt igazolja, hogy Brassai a szemléltető oktatás híve volt, és úgy vélte, hogy a fizika helyes tanítása csak kísérleti alapon lehetséges, ehhez pedig szemléltető eszközökre van szükség. Brassai ennek megvalósítása érdekében fontos feladatának tekintette a szemléltető, kísérleti eszközök beszerzését a kollégium számára.²⁵

Ásvány- és közethagyatéka

A kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium Gelei József biológus nevét viselő biológiai múzeumában megközelítőleg hétszáz darab ásvány, kőzet van. Ezek között közel kétszáz darab Brassai Sámuel személyes gyűjtése, vásárlása, beszerzése, adományozása által került a kollégium használatába, amelyeket napjainkban is a biológiai múzeumban őriznek. Brassai az ásványtan (mineralógia) oktatásának a fontosságát az 1834-ben megjelent *Bevezetés a Világ', Föld' és státusuk ismeretére* című munkájában is kihangsúlyozta.²⁶ A kollégium biológiai múzeumának ásványtani részében Brassai hagyatékának rendezése és azonosítása sürgősen elvégzendő feladat.

Növénytani hagyatéka

Ugyancsak a János Zsigmond Unitárius Kollégium biológiai múzeumában, a növénytani részben őrzik Brassai Sámuel növénytani hagyatékát. A hagyaték szakszerű rendezése megoldásra vár.²⁷ Brassai nemcsak a kollégium növénytani gyűjteményét gyarapította, hanem különböző herbáriumok gazdagításában is segítséget nyújtott. Példa erre növényadománya Dorner József herbáriumának.²⁸

²⁵ Köszönöm Popa Márta igazgatónak, fizikatanárnak a szakszerű segítségét.

²⁶ BRASSAI Sámuel, „*Bevezetés a Világ', Föld' és státusuk ismeretére*” (Kolozsvár: A kiadás Tilsch és fia tulajdona, 1834), 52–61.

²⁷ Köszönöm Solymosi Zsolt aligazgató tájékoztatásait.

²⁸ BUNKE Zsuzsanna, „Dorner József herbárium”, *KITAIBELIA. Botanikai-Természetvédelmi folyóirat* IV, 1. sz. (1999): 116.

Brassai Sámuel megörökítő mellszobrok, domborművek

Mellszobrok

A kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium előcsarnokában jobbról egy fehérmárvány-szoborfülke előtt Brassai Sámuel másfélszeres méretű érc mellszobra található.²⁹ A mellszobrot az unitárius kollégium új épületével és Berde Mózes mellszobrával egy időben, 1901-ben avatták fel. Felirata: „Dr. BRASSAI S. / 1800–1897”. A mellszobor bal oldalán a következő feliratot olvashatjuk: „Alakította // Veress Zoltánné // Kozma Erzs / 1901”.

A kolozsvári Házsongárdi temetőben, Brassai Sámuel síremlékén találjuk Brassai másfélszeres méretű bronz mellszobrát. Az impozáns síremléket Pákey Lajos kolozsvári építész tervezte, amely jól példázza Brassai szellemi nagyságát.³⁰

Közismert, hogy Brassai Sámuel 1897-ben Bölöni Farkas Sándor és Berde Mózes síremléke közé temették, de itt nem volt megfelelő hely az emlékmű felállítására. Ezért a város dízsírhelyet ajánlott fel, és a választás a temető legfelső pontjára esett, szemben a főúttal. Pákey Lajos síremléktervét az emlékbizottság 1910. január 27-i ülésén elfogadta. A síremlék háromlépcsős emelkedés alatti kriptából áll, fölötte kétméteres négyzetes kőtömb áll, a következő felirattal: „BRASSAI SÁMUEL / 1800–1897”.

Az emlékmű magassága 6,65 méter. Az oszlopok között talapzaton áll Brassai másfélszeres életnagyságú bronz mellszobra, melyet Veress Zoltánné Kozma Erzs művész mintázott meg, és a Hungária öntödében kivitelezték. A szobor talapzatán a Brassairól elnevezett növény levélmintáját felhasználó, Knauer József műlakatos készítette vörösréz koszorú volt (már több évtizede ellopták). A szobor mögötti szienitlapra vésték e feliratot: „»A SZÁZZAL HALADÓNAK« A NEMZETI KEGYELET / 1910”.

Az emlékművet három oldalról görög stílusú díszkorlát határolja. A kriptát az Antonio Gurisatti cég építette, a kőfaragási munkálatokat Gerstenbrein Tamás cége végezte. A síremlékbizottság 1910. április 29-én kiemeltette Brassai érckoporsóját az eredeti sírhelyéről, és Boros György unitárius főjegyző imája

²⁹ A szakemberek szerint a szoborfülke carrarai márványból készült. In GÁL Kelemen, BENCZÉDI Gergely, GAAL György, *Fejezetek a Kolozsvári Unitárius Kollégium történetéből...*, 141; GAAL György, szerk., *A százéves Kollégium* (Kolozsvár: Brassai Sámuel Elméleti Líceum és az Unitárius Egyház, 2001), 22.

³⁰ *Brassai Sámuel síremléke. Átadási ünnepély 1910. október 2.* (Kolozsvár: Emlékbizottság, 1910), 11–19.; BOROS György, *Brassai Sámuel élete...*, 360–363.

mellett áthelyezték a síremlékebe. Az ünnepélyes felavatás 1910. október 2-án, vasárnap történt.³¹

Brassai Sámuel mellszobra a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium épületében, a Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Nagykönyvtárához vezető, első és második emelet közötti lépcsőfordulónál áll. A gipszből készült mell-szobor rögtönzött talapzaton van, felirata: „BRASSAI BÁCSI / 1797–1897”. A szobor jobb oldalán a szobrászművész neve³² és a készítés éve van felírva: „Szamosi Soós Vilmos. 1908”. Leltári száma: 1428.

Székykeresztúron Brassai Sámuel mellszobra a Berde Mózes Unitárius Gimnázium főbejáratánál, a lépcsők kezdeténél áll. A gipszből készült fehér alkotás hasonmása a kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium előcsarnokában található mellszobornak. Felirata: „Dr. BRASSAI S. / 1800–1897”. Brassai mellszobrával szemben – akárcsak a kolozsvári kollégiumban – Berde Mózes mellszobra található. Lakatos Sándornak, a gimnázium vallástanárának a tájékoztatása alapján: „a mellszobor az 1914-es avatáskor már a helyén volt, Pákei [sic!] Lajos oda tervezte.”³³

A budapesti Nagy Ignác utcai Unitárius Egyházközség lelkészi irodájában, egy szekrény tetején szintén található egy Brassai Sámuel-mellszobor.³⁴ A gipszből készült mell-szobor felirata: „BRASSAI BÁCSI / 1797–1897”. A szobor jobb oldalán a szobrászművész neve olvasható: Szamosi Soós Vilmos.

Domborművek

A szegedi Panteon szobrászati alkotásai között szerepel Brassai Sámuel márvány domborműve is, 120 × 120 cm, a Déli árkádoknál található. A mell-szobor Istók János szobrászművész alkotása, 1930-ban készült.³⁵ Felirata: „Brassai Sámuel / 1800–1897”. A bal sarokban: „Istók J.”.

³¹ Brassai Sámuel síremléke. Átadási ünnepély 1910. október 2. ..., 11–19.; BOROS György, *Brassai Sámuel élete...*, 360–363.

³² Szamosi Soós Vilmos (1885–1972) kolozsvári származású szobrász, éremművész. Szamosi 1908-ban Brassai bácsi síremlékével Kolozsvár városának pályadíját nyerte el.

³³ LAKATOS Sándor elektronikus levele Rezi Elekhez, 2016. július 7.

³⁴ BÉRES-MUSZKA Iboyla levéltáros elektronikus levele Rezi Elekhez, 2016. március 24.

³⁵ A szegedi Nemzeti Emlékcsarnok a Dóm téren, a körbefutó árkádok alatt található. Az 1930. október 24-én alapított és azóta továbbfejlesztett Panteon szobrai és domborművei a magyar történelem, irodalom, művészet és tudomány kiváló alakjait ábrázolják. A Panteon létesítése gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatási miniszter ötlete volt, így az 1926-ban elhunyt Stróbl Alajos szobrászművész hagyatékából az állam által 1929-ben megvásárolt 12 mell-szobrot Rerrich Béla helyezte el az árkádok alatt, és gondoskodott gyarapításukról. Ld.: „Szegedi Pantheon szobrászati alkotásai”, *Köztérkép*,

A kolozsvári Brassai Sámuel-líceum új épületében is áll egy dombormű, amelyet a 2012-es Brassai-hét megnyitóján megkoszorúztak.³⁶

Brassai Sámuel megörökítő portréplakettek, emlékérmek

Portréplakettek

Gergely István több portréplakettet is készített Brassai Sámuelről.³⁷ Ezek közül a teljesség igénye nélkül megemlíjtük:

- A János Zsigmond Unitárius Kollégium első emeleti fölépcsőjével szemben, a Dávid Ferenc imaterem bejáratától jobbra, a falon elhelyezett plakettet, amely 1997-ben az iskola alapításának 440., Brassai Sámuel születésének 200., illetve halálának 100. évfordulója alkalmából készült (kör alakú éremforma). A félköríves felirat a következő: „1797 BRASSAI SÁMUEL 1897”. Mérete: 40 × 40 cm.

- A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Bethlen Gábor termének falán elhelyezett plakettet, amelynek félköríves felirata a következő: „1797 BRASSAI SÁMUEL 1897”. Mérete: 30 × 30 cm

- A kolozsvári Báthory István Elméleti Líceum dísztermének falát díszítő plakettet, amelynek félköríves felirata a következő: „1797 BRASSAI SÁMUEL 1897”. Mérete: 30 × 30 cm.

- Brassai Sámuel szülőháza falán, Torockószentgyörgyön gipszből készült Gergely István-féle portréplakett található, amelyet a kolozsvári Brassai Sámuel-líceum diákjai helyeztek el, a Brassai Sámuel születésének a 200. évfordulója tiszteletére rendezett 1997-es Brassai-hét zárónapjain. Félköríves felirata: „1797 BRASSAI SÁMUEL 1897”.³⁸ A frissen elhelyezett portréplakettet a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar Nyelv és Kultúra Tanszéke és a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete Brassai Sámuel születé-

https://www.kozterkep.hu/t/119863/Szegedi_Pantheon_szobraszati_alkotasai.html, megnyitva: 2017. november 24.

³⁶ „Brassai-hét 2012”, Brassai Sámuel Elméleti Líceum, <http://brassai.ro/index.php/hu/foldal/115-brassai2012>, megnyitva: 2018. május 10.

³⁷ Gergely István (1939–2008) erdélyi képzőművész, szobrászművész. A *Művelődés* LXI. évf. 2008. márciusi számában több tanulmány méltatta Gergely István munkásságát: ORBÁN István, *A Pantheon-teremtő Gergely István*; JAKOBOVITS Miklós, *Gergely István emlékére*; NÉMETH Júlia, *Jelek a múltból a jövőnek. In memoriam Gergely István*.

³⁸ GAAL György könyvismertetője HANTZ-LÁM Irén könyvéről: „Torockó. Útikalauz. (Kolozsvár, Kiadja az Erdélyi Híradó Könyv- és Lapkiadó, 1998)”, *Keresztény Magvető* 104, 3–4. sz. (1998): 315.

sének a 200. évfordulóján tartott közös konferencia egyik rendezvénye keretében megkoszorúzta.³⁹

- A tiszadonyi iskola falán kör alakú bronz portréplakett található. Felirata: „BRASSAI SÁMUEL / 1797 (BS portré) 1897 / POLIHISZTOR”. A portréplakett alatt faragott fa emléktáblát állítottak, amelynek felirata a következő: „1923. sz. BRASSAI SÁMUEL CSERKÉSZ CS. / TISZAADONY. 1991”.

Az emléktábla felirata alapján a bronz portréplakettet a tiszadonyi 1923. Számú Brassai Sámuel Cserkészcsapat tagjai helyezték el az iskola (rég) falára, 1991-ben, Brassai Sámuel iránti tiszteletük jeleként.⁴⁰

Emlékérem

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör 1997-ben bronz emlékérmeket bocsátott ki Brassai Sámuel születésének 200. és halálának 100. évfordulóján.⁴¹

Brassai Sámuel-emléktáblák

- Brassai Sámuel szülőházának, a torockószentgyörgyi unitárius lelkészi lakás falán kő emléktábla van. Az emléktábla szövege: „E HÁZBAN 1797. JÚNIUS 15-ÉN SZÜLETETT DR. BRASSAI SÁMUEL / E kőlappal a tudósok öregének emlékét nemzeti / Kegyelettel örökíti e község közönsége 1897. évben.”

- A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Rektori Hivatala folyosójának falán, a rektorokat bemutató emléktábla-sorozat egyik darabján találjuk Brassai Sámuel nevét is, aki az 1879–1880-as tanévben volt a mai egyetem elődjének, a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemnek a rektora (Rector Magnificus).⁴²

³⁹ A konferenciát 1997. május 22–23. napjain tartották *A nyelvész Brassai élő öröksége* témakörben. In *A nyelvész Brassai öröksége*, szerk. PÉNTEK János, Erdélyi Tudományos Füzetek 256 (Kolozsvár: EME, 1997), 5.

⁴⁰ FELHŐS Szabolcs elektronikus levele Rezi Elekhez. 2016. június 3., valamint 2016. július 31. Köszönetemet nyilvánítom Felhős Szabolcsnak az értékes tájékoztatásaiért.

⁴¹ FELHŐS Szabolcs elektronikus levele REZI Elekhez. 2016. június 3.

⁴² GAAL György, *Brassai Sámuel és a Kolozsvári Egyetem*, in *A nyelvész Brassai élő öröksége*, Erdélyi Tudományos Füzetek 256. szám (Kolozsvár: 1997): 38–49; BOROS György, *Brassai Sámuel élete...*, 227.

Brassai Sámuel-kopjafa

Brassai Sámuelnek kopjafát a tiszadonyi 1923. számú cserkészcsapat állított 1993. augusztus 8-án a gödöllői Szent Jakab-erdőben, a Magyar Cserkészszövetség Gödöllői Emléktáborában.⁴³ A kopjafa szövege: „1923. sz. BRASSAI SÁMUEL cs. cs. Tiszadony”.

Brassai Sámuelről elnevezett iskolák

- A Kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceum, Kolozsvár, Románia, B-dul 21 Decembrie 1989, nr. 7. (Kossuth Lajos vagy Bel-Magyar utca), 400105 Kolozsvár.⁴⁴

A középiskolával kapcsolatban a következőket kívánom pontosítani.⁴⁵ Az iskola az 1948. augusztus 3-i tanügyi reform következményeként jött létre az Unitárius Kollégium épületében. Az elindulásakor az 1-es Számú Magyar Fiú-Középiskola, 1954-től pedig a 7-es Számú Középiskola nevet kapta. Az iskola az Oktatásügyi Minisztériumtól kapott először engedélyt 1957-ben arra, hogy felvegye a Brassai Sámuel nevét. Az engedély nem sokáig tartott, ugyanis 1963-ban felsőbb parancs érkezett, amely megtiltotta a név használatát, sőt az iskola előcsarnokából Brassai Sámuel és Berde Mózes mellszobrát is el kellett távolítani. Az iskola 1970-ben államtanácsi határozattal visszakapta a Brassai Sámuel nevét azzal a meghagyással, hogy a líceum megnevezést kellett használnia.

A romániai 1989-es rendszerváltozást követően a líceum egy ideig még az Unitárius Kollégium épületében működött, de miután az unitárius egyház 1999 júniusában külön kormányrendelettel visszakapta az egész épület fölötti tulajdonjogát, és az 1993-ban újjászervezett Unitárius Kollégium fokozatosan fejlődött, létszáma növekedett, az iskola kiköltözése az épületből elkerülhetlenné kezdett válni. A líceumot 2011-ben átköltöztették az unitárius egyház által ajánlott régi egyházi iskolaépületbe. Tény az, hogy az iskola ápolta és ápolja Brassai Sámuel emlékét.

⁴³ FELHŐS Szabolcs, „A beregi unitárius szórvány története”, <http://www.unitarius.hu/Bereg/tortenet.htm>, megnyitva: 2017. június 9.

⁴⁴ Brassai Sámuel Elméleti Líceum, <http://www.brassai.ro/>, megnyitva: 2017. június 12.

⁴⁵ Az iskola történetének kiváló ismerője Gaal György, az iskola volt tanára, művelődéstörténész, aki könyveiben, tanulmányaiban alaposan foglalkozott az iskola múltjával és jelenével.

• A Debreceni Szakképzési Centrum Brassai Sámuel Gimnáziuma és Műszaki Szakgimnáziuma (Magyarország, 4029 Debrecen, Víztorony utca 3 szám). A Debreceni Egyetem (Műszaki Kar) Partneriskolája.⁴⁶ Az 1968-ban alapított ipari szakközépiskola 1993-ban vette fel Brassai Sámuel nevét. A névfelvétel indoklása: „Választásunk azért esett őrá, mert úgy éreztük, hogy az utolsó erdélyi polihisztor által teremtett értékek hosszútávon követhető célként tűzhetőek tanulóink elé, és pedagógiai elveinket is erősítik.”⁴⁷

• A Szerencsi Szakképzési Centrum Tiszaújvárosi Brassai Sámuel Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája (Magyarország, 3580 Tiszaújváros, Rózsa út 10. szám).⁴⁸ Az iskola profilja szakképzés, valamint felnőttoktatás egy második szakma megszerzése érdekében. Az iskola nagy előnye – az iskola honlapja alapján – az, hogy „a második szakma megszerzése a felnőttoktatás keretein belül életkortól függetlenül államilag finanszírozott”⁴⁹

Az iskolában folyó minőségi oktatást tükrözi az a tény, hogy az iskola 2015-ben Pro Progressio díjat kapott. A díjat azoknak az iskoláknak adják, amelyek kiemelkedően teljesítenek a műszaki és természettudományos képzések terén.⁵⁰

Brassai Sámuelről elnevezett egyesületek, társaságok

• Brassai Sámuel Unitárius Ifjúsági Egyesület. Az egyesület 1921-ben jött létre az unitárius ifjúság nevelésére, valláserkölcsei élete alapjának megszilárdítására, a szegény sorsú ifjak megsegítésére. 1950-ben a kommunista hatalom megszüntette. Iratanyaga hiányosan maradt fenn, de a napjainkban az évek szerint elrendezett és beszámozott anyag betekintést enged az egyesület tevékenységébe, jótékony célú rendezvényeinek szervezésébe.⁵¹

⁴⁶ Debreceni Szakképzési Centrum Brassai Sámuel Műszaki Szakgimnáziuma, <https://www.dszcbrassai.hu>, megnyitva: 2018. július 27.

⁴⁷ „Múltunk és örökségünk. Az iskola története”, <https://www.dszcbrassai.hu/informaciok/az-iskola-tortenete>, megnyitva: 2018. január 12.

⁴⁸ Szerencsi Szakképzési Centrum Tiszaújvárosi Brassai Sámuel Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája, <http://brassai-tiszaujvaros.hu/>, megnyitva: 2017. június 12.

⁴⁹ Szerencsi Szakképzési Centrum Tiszaújvárosi Brassai Sámuel Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája, <http://brassai-tiszaujvaros.hu/figyelem-gepgyartastechnologiai-technikus-oktatas-indul/>, megnyitva: 2017. június 12.

⁵⁰ *Pro Progressio díjban részesültünk*, <http://brassai-tiszaujvaros.hu/category/elismeres/>, megnyitva: 2017. június 12.

⁵¹ *Egyházi Társadalmi Egyesületek Tartalomjegyzék* (publikálta a Magyar Unitárius Egyház Levéltára), <http://www.unitar.hu/level/III.pdf>, megnyitva: 2017. július 15.

• A tiszadonyi 1923. Számú Brassai Sámuel Cserkészcsapat.⁵² A beregi térség első cserkészcsapata 1990-ben alakult Tiszadonyban. A cserkészcsapat 1991. május 25-én tartott ünnepsége keretében vette fel Brassai Sámuel nevét.⁵³ A cserkészcsapat Brassai Sámuel nevét hirdető csapatzászlót is készített.⁵⁴

• A kolozsvári Pro Brassai Sámuel Egyesület célja: a kultúra, a tudomány, oktatás, kutatás, ismeretterjesztés elősegítése. Az egyesület a kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceum működését támogatja. Az alapítvány által támogatott fontosabb tevékenységek: az iskolában tartott megyei és országos versenyek szervezése, a jutalomkönyvek biztosítása, a diákok szociális támogatása, a Brassai-hét anyagi támogatása, a Bogánacs néptáncegyüttes tevékenységének megsegítése, tantermek kifestése, a Brassai-évkönyv nyomdaköltségeinek megtérítése, a hagyományörző táborok szervezése.⁵⁵

• A kolozsvári Brassai vonósnégyes. Brassai Sámuel szerteágazó hangversenyszervezői és zenekritikusi munkásságának a tiszteletére vette fel a Brassai nevet a Kolozsvári Állami Opera vonósnégyese. A Brassai vonósnégyes tagjai az erdélyi vonósiskola jeles képviselői: Barabás Sándor (hegedű), Balogh András (hegedű), Botár András (brácsa), Kostyák Előd (cselló). Brassai Sámuel szelleméhez abban is kötődik az együttes, hogy Kostyák Előd gordonka- és csellóművész Brassai Sámuel egykori csellóján játszik. A Brassai vonósnégyes kiváló hangversenyeket szervez. 2016-ban előadták Bartók II. vonósnégyesét a 7. Kolozsvári Magyar Napokon, a hangversenyt a közelmúltban elkövetett emberiség elleni bűntettek áldozatainak emlékére ajánlották fel.⁵⁶

• A Báthory–Brassai-konferenciasorozat nemzetközi tudományos rendezvény. A szervezők a Kárpát-medencét egységes gazdasági, oktatási, kulturális és tudományos térnek tekintve törekszenek a nemzeti erőforrások integrálására. Céljuk továbbá a Kárpát-medencei magyar versenyképesség és annak minden összetevője erősítése, beleértve az elméleti és gyakorlati gazdasági, pénzügyi, technológiai, tudományos, oktatási, történelmi, nemzet- és közbiztonsági, jogi,

⁵² Uo.

⁵³ FELHŐS Szabolcs elektronikus levele REZI Elekhez, 2016. június 3. Tiszadony község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Városnaményi járásban van.

⁵⁴ FELHŐS Szabolcs, „Cserkészélet Beregben”, *Unitárius Élet* XLVII, 6. sz. (1994): 13. Fényképek láthatók a tiszadonyi emléktáblával és a Brassai-csapatzászlóval.

⁵⁵ A Pro Brassai Sámuel Egyesület honlapja: <http://www.civilek.hu/civil-szervezetek/pro-brassai-samuel-egyesulet/>, megnyitva: 2017. november 18.

⁵⁶ „A kolozsvári Brassai vonósnégyes”, Kolozsvári Magyar Napok, <http://www.magynapok.ro/hu/events/event/a-kolozsvari-brassai-vonosnegyes-hangversenye/>, megnyitva: 2017. november 18.

társadalmi, egészségügyi, hitéleti, művészeti, etikai és nem utolsósorban nemzettudati és nemzetstratégiai tényezőket. A nemzeti összetartozás és egymásra utaltság tudatának elmélyítését és a magyar nemzeti közösségek integrációjának előmozdítása szorgalmazták.⁵⁷

A rendezvényt sorozat 2009-ben született, számos konferencián szerzett tapasztalat alapján.

Brassai Sámuelről elnevezett utcák

- Magyarország: Brassai Sámuel utca, Budapest, Németvölgyi város, XII. kerület, irányítószáma 1126.
- Románia: Brassai Sámuel utca, Kolozsvár, irányítószáma 400104.

Brassai Sámuel portréja könyvek borítóján, havilap címlapján

Könyvek

• *Az utolsó erdélyi polihisztor. Mikó Imre könyve Brassai Sámuelről.* Száz dokumentum és történet Brassai Sámuelről, Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1971. 372 oldal. (A borítón Brassai Sámuel díszes széken ül egy asztal mellett.)

• Nyíredy Szabolcs: *BRASSAI SÁMUEL (1797–1897) emlékezete.* A Dávid Ferenc Egyetel által szervezett emlékkonferencia anyaga. Budapest: Heltai Gáspár Kft., 1997. (A borítón Brassai Sámuel díszes széken ül egy asztal mellett, és Barabás Miklós Brassai-portréja látható 1845-ből.)

• *Brassai Sámuel emlékezete.* Tanulmányok a száz éve elhunyt sokoldalú erdélyi tudós munkásságáról. Összeállította Gazda István. Budapest: Tájak-Korok-Múzeumok Egyesülete, 1997. (Borítón a gondolkodó Brassai Sámuel.)⁵⁸

• Somai József: *Gazdaság és gazdaságtudományok BRASSAI SÁMUEL életművében.* Kolozsvár: Romániai Magyar Közgazdász Társaság, 2006. 256 oldal.

⁵⁷ A BBK honlapja: <http://www.bbk.alfanet.eu/>, megnyitva: 2017. június 12.

⁵⁸ A kötet az 1997. november 12-én Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia kongresszusi termében megrendezett Brassai Sámuel-emlékülés tiszteletére jelent meg, az Ezeréves Államiságunk Évfordulója Emlékbizottságának támogatásával.

Havilapok

A Magyar Unitárius Egyház által kiadott *Unitárius Közlöny* havilap címlapjának jobb felső sarkában Brassai Sámuel körbe foglalt portréja látható.⁵⁹

Brassai Sámuel arcképe levelezőlapon

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör Brassai Sámuel portréját ábrázoló levelezőlapot adott ki Brassai Sámuel születésének 200. és halálának 100. évfordulóján.⁶⁰

Brassai Sámuelről elnevezett növény

Endlicher István László bécsi botanikus 1839-ben Ausztráliában növényt nevezett el Brassai Sámuelről. A növény neve: *Brassaia actinophylla*.⁶¹ Brassai Sámuel iránti tiszteletre vall az is, hogy a kolozsvári botanikus kertben, a mediterrán térség és Ausztrália növényvilágát bemutató üvegházban is megtalálható a Brassai Sámuelről elnevezett növény.⁶²

Díjak, rendezvények Brassai Sámuel emlékére

- A kolozsvári Brassai Sámuel Elméleti Líceum különböző rendezvényekkel, kitüntetésekkel tartotta és tartja fenn a névadója emlékét, mint például: Brassai-hét, Brassai-díj, Brassai-kupa stb. A líceum végzőseinek tablóján is láthatunk Brassai-portrét, például az 1974-ben végzettek tablóján. Figyelemre méltó az is, hogy a líceum évente kiadja a Brassai-évkönyvet.

- A Debreceni Brassai Sámuel Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola Jövőjéért Alapítvány és a Brassai Galéria Kuratóriuma Brassai Sámuel Művészeti

⁵⁹ Az *Unitárius Közlöny* Erdély egyik legrégebbi egyházi lapja. Alapítási éve 1888. Első főszerkesztője Boros György volt. A lap célja a vallásos és erkölcsös élet ébresztgetése. Megjelent számai az Elektronikus Periodika Adatbázis Archívumban olvashatóak: <http://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=2175>, megnyitva: 2018. november 10.

⁶⁰ FELHŐS Szabolcs elektronikus levele Rezi Elekhez, 2016. június 3.

⁶¹ Endlicher István László (1804–1849) bécsi botanikus, történetkutató, filológus. Kora egyik legnagyobb botanikusának tartják. Ld.: Szinyei József, *Magyar írók élete és munkái*, II. kötet (Budapest: Hornyánszky József Könyvkereskedése, 1893), 1294–1299; P., „Dr. Brassai Sámuel 40 éves jubileuma”, *Keresztény Magvető* 14, 4. sz. (1879): 265.

⁶² JABLONOVSKI Elemér, „A kolozsvári botanikus kert”, *Erdélyi Gyopár* 5, 2. sz. (1995), <http://www.erdelyigyopar.ro/1995-2/263-a-kolozsvari-botanikus-kert.html>, megnyitva: 2018. január 12.

Díjat adományoz az iskolát és a galériát pártoló személyeknek. A díj egy oklevélből és a Brassai Sámuel portréját ábrázoló plakettből áll. Az oklevelet az iskola igazgatója és a galéria vezetője, valamint az alapítvány elnöke írják alá. A fából készült, kör alakú plakett közepén négyszögletes vörösrézből készült Brassai Sámuel-portré látható, amely alatt zöld bársony található. A Brassai-portré bal sarkában KJ monogram van, amely Komizsár János festőművész nevére utal.⁶³

- A Debreceni Brassai Sámuel Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola Brassai-díjat is adományoz az iskolához kötődő neves személyiségeknek vagy intézményeknek, például a National Instruments mérés-technika, vezérlés és automatizálás területén vezető multinacionális vállalatnak (2013. november 25.).⁶⁴

- A Debreceni Brassai Sámuel Gimnázium és Műszaki Szakközépiskola évi programjában szintén szerepel a Brassai-hét és a Brassai-napok. A Brassai-napokon a kolozsvári Brassai Sámuel-testvériskola diákjainak és tanárainak egy csoportja is részt vesz.

- 2000-ben a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete megalapította a Brassai Sámuel-díjat, az alkalmazott nyelvészet területén elért kiváló teljesítmények elismerésére. A díjazott az adományozást igazoló oklevelet és plakettet kap. A plakett kerek, ezüsből készült, átmérője 70, vastagsága 6 mm. A plakett egyoldalas: Brassai Sámuel arcképe mellett nevét, születésének és halálának évszámát tartalmazza. Tervezője Lugossy László szobrászművész. Kivitelezője Halmágyi Róbert ötvös.⁶⁵

- A János Zsigmond Unitárius Kollégium 2016-ban alapította a Brassai-díjat, amelyet az ének és a zene területén legjobban tevékenykedő diákok kapják.

A torockószentgyörgyi Brassai-kultúrotthon

A torockószentgyörgyi, Brassai Sámuel nevét viselő kultúrházat 1927. június 26-án avatták fel. Az avatóbeszédet Borbély István kollégiumi tanár, igazgató mondta. A szónok a következő szavakkal zárta ünnepi beszédét: „Legyen e ház róla elnevezve. Ihlesse meg e községnek népét s e kultúrháznak minden munkását az ő halhatatlan szelleme. Legyen szent és törhetetlen a torockószentgyörgyi

⁶³ Egerházi Imrének posztumusz Brassai Sámuel Művészeti Díjat adományoztak. http://www.egerhaziimre.hu/hirek/hir_20060228.html, megnyitva: 2018. július 25.

⁶⁴ „Brassai-díjat nyert a National Instruments”, *Cívishír*, <http://civishir.hu/gazdasag/brassai-dijat-nyert-a-national-instruments/1230163328>, megnyitva: 2018. január 12.

⁶⁵ *Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete. A Brassai-díj alapítása és adományozása*, <http://www.kodolanyi.hu/manye/brassai.html>, megnyitva: 2018. február 17.

földön diadalútjára másodszor elinduló magyar erő és akarat. És legyen megszentelve minden erő és minden akarat, amely őseinknek e véráztatta földjén Isten dicsőségének emelte e hajlékot. Brassai-kultúrház, állj s hirdesd az ember elmúlhatatlan jóakarátát e földön az időnek végéig!”⁶⁶

A Brassai-kultúrház a 2018. április 14–15-én tartott torockószentgyörgyi falunapok keretében újanevezték: Brassai Sámuel Kultúrotthon. Az ünnepségre meghívott Egyed Ákos történész, előadó jókívánságának adott hangot: „Legyen sok színvonalas előadás, vidámság a Brassai Sámuel Kultúrotthonban, legyen ez valóban a kultúra otthona, méltó névadójához.”⁶⁷ A Brassai Sámuel Kultúrotthon Finta Emese unitárius lelkész áldotta meg.

Debreceni Brassai Galéria

A Debreceni Brassai Galéria szorosan kötődik a Debreceni Szakképzési Centrum Brassai Sámuel Gimnáziuma és Műszaki Szakközépiskolájához. A galéria vezetője 1989 óta Komiszár János festőművész, aki egyben a középiskola rajzpedagógusa 1983 óta.⁶⁸ A galériában képzőművészeti kiállításokat rendeznek.

⁶⁶ NÉVTELEN, „Brassai kultúrház felavatása Torockószentgyörgyön”, *Keresztény Magvető* 59, 3. sz. (1927): 226.

⁶⁷ BAKÓ Botond, „Falunapok Torockószentgyörgyön”, *Szabadság*, 2018. április 15., 1.

⁶⁸ „Komiszár János”, *Kieselbach Galéria és Aukciósház*, http://www.kieselbach.hu/muvesz/komiszar-janos_10121, megnyitva: 2017. október 12.